

4. Черваньов Д.М. Менеджмент інноваційно-інвестиційного розвитку підприємств України / Д.М. Черваньов, А.І. Нейкова. – К. : Вид-во "Знання", 1999. – 516 с.

5. Статистична інформація. [Електронний ресурс]. – Доступний з <http://www.ukrstat.gov.ua>.

УДК 330.322

Доц. І.Н. Карпунь, канд. екон. наук –
Львівський ДІНТУ ім. В. Чорновола

ІНТЕЛЕКТУАЛЬНІ ІНВЕСТИЦІЇ ЯК РІЗНОВИД ІННОВАЦІЙ

Як переконує практика, основним джерелом забезпечення успіху подальшого економічного розвитку стає сукупність знань, їхнє конкурентне використання й наукові інновації, якими володіє так званий "інтелектуальний капітал". Зростання частки ресурсу "знання" у вартості продукту інноваційнозорієнтованого виробництва спонукає промисловість підвищувати кваліфікацію працівників, застосовувати нові технології, управляти капіталізацією розуму.

Ключові слова: інвестування, інновації, інвестиційний менеджмент.

Постановка проблеми. За даними В.П. Симиноженка [1], виробництво і застосування сучасних знань забезпечує 50 % зростання національного багатства Європейських країн.

У широкому розумінні, інтелектуальний потенціал охоплює культурно-освітні, науково-технологічні й креативно-когнітивні можливості людської спільноти (колективу, народу, країни), якщо здатні усвідомлено приймати раціональні, глибоко обґрунтовані рішення, розв'язувати складні суперечності. Саме тому [2] сучасна цивілізація зосередила зусилля на нагромадженні знань – ресурсу, який став основою інтелектуального розвитку, і в процесі залучення його у господарський обіг країни забезпечує перехід до суспільства знань та утвердження поняття глобальної економіки знань, перетворення знань на джерело суспільного і соціально-економічного розвитку.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Огляд і аналіз літературних джерел показав, що цій проблемі присвячено численні наукові розробки відомих вітчизняних і зарубіжних учених: Л.І. Абалкіна, О.І. Амоші, І.А. Бланка, А.Б. Гончарова, А.С. Гальчинського, О.Д. Данилова, О.Є. Кузьміна, І.І. Лукінова, А.В. Мертенса, Т.В. Майорової, А.А. Пересади, В.А. Отецького, А.І. Сухорукової, Л.Н. Свириної, А.А. Чухна, В.Г. Федоренко, Д.М. Черваньова, С.Г. Школярюка, Г.О. Швиденко, та іноземних – М.Г. Брауна, Г.І. Бірмана, Е. Денісона, Д. Диксона, П. Друкера, Дж.М. Кейнса, І.В. Ліпсіса, Г. Марковіца, Й. Шумпетера, М. Міллера, Ф. Модільяні, М. Портера, Б. Санто, Р. Тостера, В. Шарпа та інші.

Мета дослідження. Нині спостерігаємо досить вдалі спроби вимірювання й економічної оцінки інтелектуального капіталу та його складових, зведення їх до річного звіту, пошук зв'язків між інтелектуальним капіталом і вартістю компанії, її фінансовим капіталом, тому надзвичайно важливо не зупинятись на досягнутому та продовжити глибинні дослідження інтелектуальних інвестицій як різновиду інновацій.

Виклад основного матеріалу. Сьогодні в умовах ринкової економіки одним з головних джерел одержання промисловістю інвестицій для свого розвитку є емісія цінних паперів (акцій) та їх розміщення на фондових ринках. Як відомо, обсяг емісії залежить від величини ринкової капіталізації виробництва. Визначальну роль в обсязі інвестицій відіграє рівень доходності та ліквідності акцій.

Важливе, а іноді й вирішальне значення в ринковій капіталізації промисловості, має вартість її нематеріальних активів, тобто інтелектуального капіталу. Сьогодні вважають, що ринок об'єктів інтелектуальної власності є найбільш масштабним і дорогим ринком товарів, нерухомості, цінних паперів тощо.

Як відомо, на ринку інтелектуальних товарів і послуг обертається особливий товар, який є інтелектуальною власністю людини. Водночас інтелектуальна власність може бути декількох видів:

- виняткова (виключна) властивість – запатентована або захищена авторським правом. Авторське право – це персональне майнове право автора на свій витвір. Авторським правом вважають: документ, публіцистичний виступ, витвір мистецтва, архітектура, карти, креслення, фотографії моделі, мелодії, ноти, музичне виконання, сценарій, режисура, аудіокасети, відеокасети, художній фільм та інші витвори науки та мистецтва. Використання авторських прав регулює, зазвичай, національне законодавство і міжнародні конвенції щодо охорони авторських прав (Женевська конвенція про авторське право, яка перебуває під егідою ЮНЕСКО і Бернська конвенція про охорону літературних та художніх творів);
- інформаційна власність – у вигляді надбаних знань, ідей, досвіду, навиків, кваліфікації. Ця власність не має правового захисту та реалізується у вигляді інформаційних послуг на контрактній основі через навчання, освіту, консультації або публікацію;
- ліцензійна власність – у вигляді придбаних інвестором прав володіння або користування, що фіксуються ліцензіями.

Вагомість знання в економічному розвитку зростає. Випереджаючи роль засобів виробництва і природних ресурсів. За оцінками Світового банку, фізичний капітал у сучасній економіці формує 16 % загального обсягу багатства будь-якої країни, природний – 20 %, а людський 64 %. У таких країнах, як [3] Японія та Німеччина, частка людського капіталу становить близько 80 % національного багатства. Нині цінності створюються внаслідок підвищення продуктивності та використання нововведень, тобто застосування знання на практиці.

Проблемою захисту інтелектуальної власності та його впливу на динаміку соціально-економічного розвитку стала однією з найбільш актуальних та досліджуваних останніми роками, особливо в контексті зростаючих глобалізаційних процесів. У розвинених країнах світу вже давно створенні та досить успішно функціонують системи патентування, захисту авторських прав, які створюють стимули для здійснення інноваційної діяльності.

Слабка система захисту інтелектуальних прав спотворює стимули до ведення інноваційної діяльності, зменшує рентабельність інновацій та врешті-решт негативним чином позначається на економічній динаміці, процесах накопичення суспільного багатства. Ми всі є свідками того, як передові в інноваційному плані країни своєю політикою певним чином спотворюють конкурентне середовище на міжнародному рівні шляхом перенесення в менш розвинені країни технології старшого покоління [4].

Необхідною умовою повноцінного використання інтелектуального капіталу має бути наявність системи управління всіма його компонентами (людським, структурним та клієнтським капіталом). Інтелектуальний капітал – поняття набагато ширше, ніж інтелектуальна власність та нематеріальні активи. Крім того, це поняття більшою мірою економічне, ніж правове чи бухгалтерське (рис.).

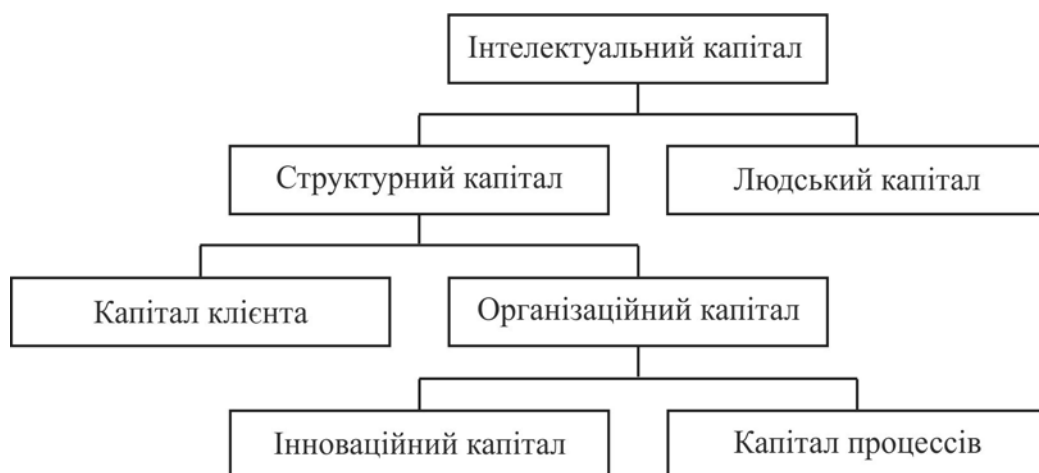

Рис. Структура інтелектуального капіталу за І. Елвінсоном

Інтелектуальний капітал – це передусім люди та їх знання, навички і все те, що допомагає ефективно використовувати ці знання й навички; це збірне поняття для визначення нематеріальних цінностей, що об'єктивно підвищують ринкову вартість, компанії. Інтелектуальний капітал охоплює: кваліфіковану сукупну робочу силу і контракти з провідними спеціалістами (людський капітал); інтелектуальна власність, інформаційні ресурси, локальні мережі (організований капітал); стосунки з клієнтами, широко відомі товарні знаки тощо (клієнтський капітал).

На ринку інвестор купує інтелектуальні товари і послуги з метою їхнього використання в інвестиційній (підприємницькій) діяльності в надії одержання прибутку в перспективі. У країнах з інноваційним типом економіки, зазвичай, високо розвинені освіта, наука й культура. Саме це зумовлює і визначає рівень цивілізованості суспільства. Особливо це стосується взаємовідносин між розвиненими країнами і країнами, що розвиваються. Закон України "Про загальнодержавну програму адаптації законодавства України до законодавства Європейського Союзу" містить перелік розділів цієї програми: "Визначення термінів"; "Державна політика України щодо адаптацій"; "Етапи адаптацій"; "Мета й завдання першого етапу"; "Послідовність здійснення"; "Щорічні плани"; "Інституціональний механізм" та ін. На першому етапі виконання змісту перерахованих підрозділів цієї програми пріоритетними сферами, в яких здійснюється адаптація законодавства, є сфери, визначені Угодою про партнерство і співробітництво між Україною та Європейським Співробітництвом і його державами-членами (УПС), серед яких – і сфера інтелектуальної власності. Адаптація вітчизняних законів до європейських потребує насамперед їх термінологічної відповідності.

Сьогодні при удосконаленні системи захисту інтелектуальної власності та гармонізації національного законодавства з нормами міжнародного права доцільно [7]:

- визначити процедуру застосування в Україні Міжнародних правових норм у разі конфлікту між нормами права ЄС та положеннями міжнародних конвенцій, зокрема у сфері інтелектуальної власності;
- провести узаконення єдиних термінів та їх тлумачення в первинних, вторинних, додаткових правових актах у галузі інтелектуальної власності;
- запровадити єдині вимоги до перекладів і виконати офіційні переклади українською мовою установчих договорів про Європейське Співтовариство та інших документів, які створюють правову основу для регулювання європейсь-

кої інтеграції, а також міжнародних договорів та інших документів у галузях, де здійснюється законодавство;

- затвердити методики оцінювання вартості об'єктів інтелектуальної власності та упорядкувати оцінну діяльність у цій сфері;
- створити спеціалізований патентний суд і суд авторського та суміжних прав;
- створити організаційно та фінансово незалежну Вищу апеляційну палату.

Висновки. Сьогодні державне регулювання відносин у сфері інтелектуальної власності спрямоване на розв'язання таких основних завдань, як: примноження науково-технічного потенціалу країни; захист національних інтересів у галузі економіки; технологічне забезпечення України. У цьому аспекті актуальними для України є такі проблеми:

- систему інтелектуальної власності необхідно розглядати як окрему сферу діяльності, яка потребує впорядкування організаційних та економічних відносин;
- отримання наукових результатів та придбання прав на об'єкти інтелектуальної власності потребують довготермінового інвестування;
- вирішення проблем виробництва контрафактної продукції;
- налагодження механізмів судового та позасудового захисту прав інтелектуальної власності;
- формування ринку інтелектуальної власності тощо.

Звідси спрямування до усвідомленої участі всіх і насамперед держави та наукового потенціалу країни у вирішенні проблем охорони інтелектуальної власності та спільному використанню знань завдяки масштабному інформуванню й нарощуванню потенціалу є одним із засадових елементів інноваційної економіки.

У практиці експерти вважають, що інтелектуальний капітал високотехнологічного виробництва у 4 рази перебільшує облікову вартість його доходів, а співвідношення інтелектуального капіталу та вартості матеріальних засобів виробництва і фінансового капіталу на таких підприємствах має визначатися в межах від 5:1 до 16:1. Приклади співвідношення інтелектуального та акціонерного капіталу в деяких країнах наведено в табл.

Табл. Співвідношення інтелектуального та акціонерного капіталів

Кількість компаній у добірці	Країна	Медіана співвідношення 1/В	% фірм, у яких 1 > В
123	Німеччина	1,046	94
162	Італія	0,528	91
2959	США	0,472	91
1175	Велика Британія	0,465	86
1768	Японія	0,407	95
120	Швейцарія	0,379	87
308	Канада	0,158	60

Врегулювання прав на інтелектуальну власність, що утворюється з бюджетних коштів, особливо важливе для удосконалення зв'язків між науковими установами та промисловістю, встановлення єдиного "інноваційного ланцюга". За різними оцінками, в Росії – від 8 % до 10 % інноваційних ідей і проектів, у Японії – близько 95 %, у США – 62 %. Це свідчить про те, що вироблення чіткого механізму закріплення прав на інтелектуальну власність із подальшою комерціалізацією її об'єктів особливо важливе для формування інноваційної системи.

Література

1. Семиноженко В.П. Інтелектуальна економіка: майбутнє України / В.П. Семиноженко // Проблеми науки. – 2001. – № 6. – С. 2-6.
2. Мних Є.В. Економічний аналіз : підручник / Є.В. Мних. – К. : Вид-во ЦУЛ, 2003, 412 с.
3. Федулова Л.І. Інноваційна економіка : підручник / Л.І. Федулова. – К. : Вид-во Либідь, 2006. – 480 с.
4. Онишко С.В. Фінансове забезпечення інноваційного розвитку : монографія / С.В. Онишко. – Ірпінь : Національна академія ДПС України, 2004. – 434 с.
5. Карпунь І.Н. Антикризисні заходи на підприємстві: управління, стратегія, цілі та завдання : монографія / І.Н. Карпунь. – Львів : Вид-во "Магнолія-2006", 2008. – 440 с.
6. Закон України "Про інвестиційну діяльність" від 18.09.1991 р.
7. Лукінов І.І. Економічні трансформації наприкінці ХХ ст. / І.І. Лукінов. – К. : Вид-во "Економіка", 2000. – 8 с.

Карпунь І.Н. Интеллектуальные инвестиции как разновидность инноваций

Как убеждает практика, основным источником обеспечения успеха последующего экономического развития становится совокупность знаний, их конкурентное использование и научные инновации, которыми владеет так называемый "интеллектуальный капитал". Рост части ресурса "знания" в стоимости продукта инновационно сориентированного производства побуждает промышленность повышать квалификацию работников, применять новые технологии, управлять капитализацией ума.

Ключевые слова: инвестирование, инновации, инвестиционный менеджмент.

Karpun I.N. Intellectual investments as variety of innovations

As convinces a practical worker, the basic source of providing of success of subsequent economic development is become by the aggregate of knowledges, their competition use and scientific innovations which are owned by the so-called "intellectual capital". Growth of part of resource of "knowledge" in the cost of product innovative orientated productions are induced by industry to promote qualification of workers, apply new technologies, manage capitalization of mind.

Keywords: investing, innovations, investment management.

УДК 330.33:330.834:330.837

Доц. І.В. Грабинська, канд. екон. наук;

аспір. Ю.А. Миронович – Львівський НУ ім. Івана Франка

ДІЛОВІ ПОЛІТИЧНІ ЦИКЛИ У СУЧАСНІЙ РИНКОВІЙ ЕКОНОМІЦІ

Проаналізовано еволюцію поглядів у сучасній економічній теорії на взаємозв'язок між політичними та економічними циклами, і вплив політико-інституційних чинників – виборчого законодавства, партійної структури суспільства, політичної стабільності і ступеня поляризації суспільства – на коливання ділової активності. З'ясовано, як ці політико-інституційні чинники впливають на економічне зростання в Україні.

Ключові слова: діловий цикл, діловий політичний цикл, раціональний партійний діловий цикл, раціональний опортуністичний діловий цикл, економічні витрати ділового політичного циклу.

Дискусія навколо причин та природи циклічних коливань в економічному відтворенні вже давно точиться в економічній науці. Багато прихильників екзогенних теорій, такі як В. Нордгауз, Д. Гібс, А. Цукерман, К. Рогов, А. Алесіна та інші пов'язують економічні коливання з таким зовнішнім щодо економічної